

К.І. Берлянд
здобувач
(Харківський національний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.343.3

ЩОДО СУТНОСТІ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ ЯК ОСОБЛИВОГО РІЗНОВИДУ ХУЛІГАНСЬКИХ ДІЙ

Розглянуто питання щодо сутності завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності як особливого різновиду хуліганських дій та здійснено відмежування цього злочину від терористичних злочинів.

Ключові слова: громадська безпека, терористичні злочини, громадський порядок, хуліганські дії.

Рассматриваются вопросы сущности заведомо ложного сообщения об угрозе безопасности граждан, уничтожения или повреждения объектов собственности как особой разновидности хулиганских действий, проводится разграничение этого преступления с террористическими преступлениями.

Ключевые слова: общественная безопасность, террористические преступления, общественный порядок, хулиганские действия.

In the article the questions of essence of false report about a threat safety of citizens, elimination or damage of objects of property as the special variety of hooligan actions are examined, differentiating of this crime with terrorist crimes is conducted.

Keywords: public safety, terrorist crimes, public peace, hooligan actions.

Постановка проблеми. Питання щодо сутності завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності набуває актуальності не тільки у зв'язку з тим, що останнім часом збільшується кількість таких злочинів, але й тому, що зі зростанням кількості терористичних діянь цей злочин у науковій та навчальній літературі починають відносити до терористичних злочинів, а у буденному житті нерідко називають «телефонним тероризмом». Однак при детальному розгляді ознак цього злочину, які передбачені ст. 259 КК України, виявляється, що схожість завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці з терористичними злочинами має лише зовнішній та до того ж обмежений характер. Тому виникла необхідність у більш поглибленому та досконалому вивченні ознак цього злочину з метою визначення його сутності та місця норми, що встановлена ст. 259 КК України, в системі кримінально-правових норм, з використанням у першу чергу таких методів дослідження, як історичний, формально-логічний (догматичний), порівняльно-правовий, системно-структурний.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Мета. Означена проблематика розглядалася у роботах таких українських вчених, як В.О. Глушков, В.П. Ємельянов, В.А. Ліпкань,

С.П. Матишевський, В.О. Навроцький, В.П. Тихий, О.М. Храмцов, В.М. Шевчук, С.С. Яценко та ін. При цьому наукові дослідження у зазначеній сфері останнім часом значно активізувались; у межах цієї проблематики захистив кандидатську дисертацію «Кримінально-правові та кримінологічні аспекти протидії завідомо неправдивими повідомленнями про загрозу громадській безпеці» О.В. Кириченко (2005 р.). Але багато питань з цієї проблематики й досі залишаються невирішеними та потребують ретельного вивчення. Особливо це стосується визначення кримінально-правової сутності завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці.

Виклад основного матеріалу. Вперше окрему норму про відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці було встановлено Законом України від 26 січня 1993 р. № 2935-ХІІ, відповідно до якого Кримінальний кодекс України 1960 р. було доповнено статтею 206-2 КК такого змісту:

«Стаття 206-2. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності.

Завідомо неправдиве письмове чи усне повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів приватної, колективної чи державної власності шляхом вибуху, підпалу або іншим загальнонебезпечним способом, –

карається позбавленням волі на строк до одного року, або виправними роботами на той самий строк, або штрафом від трьох до десяти мінімальних розмірів заробітної плати.

Ті самі дії, якими завдано значної шкоди законним правам, та інтересам громадян, їх об'єднанням чи державі, а також вчинений повторно або за попереднім зговором групою осіб, –

карається позбавленням волі на строк від одного до п'яти років» [1].

До введення в КК України 1960 р. цієї спеціальної норми відповідальність за вказані дії наставала за ч. 2 ст. 206 КК як за злісне хуліганство [2, с. 1], оскільки завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності порушує нормальний ритм життя, вносить елементи дезорганізації і функціонування підприємств, установ та організацій, відволікає їх від виконання функціональних обов'язків, призводить до зривів масових заходів, тимчасових припинень нормальної діяльності підприємств, установ, організацій чи транспорту, що охоплювалось ознаками злісного хуліганства, яке відрізняється за своїм змістом особливою зухвалістю.

При включенні в КК нової статті вона згідно з канонами законодавчої техніки та кримінально-правової науки поміщається відповідний розділ Загальної або Особливої частини слідом за статтею, яка найбільш близька до неї за змістом, при цьому новій статті надається номер попередньої статті та додатковий цифровий індекс – 1, 2, 3 тощо [3, с. 44]. Отже, при включенні в кодекс 1960 р. нової ст. 206-2 КК найбільш близькою до неї виходячи з наукових положень та правозастосовної практики була визнана ст. 206 КК, яка встановлювала відповідальність за хуліганство, тобто норму, що містилася у ст.206-2 КК, можна було розглядати як спеціальну що-

до загальної норми, яка мала місце у ст. 206 КК України.

У новому Кримінальному кодексі України 2001 р. відповідальність за хуліганство встановлюється ст. 296 КК, яка розміщена у розділі XII Особливої частини КК, що має назву «Злочини проти громадського порядку та моральності», а відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці передбачається ст. 259 КК, яка міститься у розділі IX «Злочини проти громадської безпеки» і має останнім часом такий вигляд:

«Стаття 259. Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності

1. Завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками, –

карається позбавленням волі від двох до шести років.

2. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки або вчинено повторно, –

карається позбавленням волі на строк від чотирьох до восьми років» [4].

Ця обставина, що вказана стаття в КК України 2001 р. не тільки віднесена до злочинів проти громадської безпеки, але й міститься одразу ж після складів злочинів, які передбачають відповідальність за терористичні дії (ст. ст. 258 – 258-5 КК), наводить дослідників на думку, що основним об'єктом цього злочину є громадська безпека, а сам злочин є різновидом терористичних злочинів. Об'єкт цього злочину, як вказує В.О. Навроцький, – громадська безпека в частині надання населенню достовірної інформації про загрозу злочинних посягань. Поширення неправдивих відомостей створює обстановку загального страху і невпевненості, викликає недовіру до органів влади, може породити паніку, а тим самим порушує безпеку суспільства [5, с. 771]. У зв'язку з цим В.П. Тихий стверджує: «Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності є, по суті, завідомо неправдивим повідомленням про акт тероризму» [6, с. 920]. О.В. Кириченко, виходячи з того, що у зв'язку зі зростанням кількості вчинення терористичних актів у світі і в Україні зокрема закономірно простежується загострення іншої проблеми – збільшення кількості випадків завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці [2, с. 1], зазначає, що «основним безпосереднім об'єктом злочину є загальна громадська безпека як цінність, яка зазнає шкоди» [2, с. 7].

Однак чи насправді основним об'єктом цього злочину є громадська безпека і чи насправді зміст ознак ст. 259 КК вичерпується завідомо неправдивим повідомленням лише про акти тероризму?

У зв'язку з цим вельми цікавим вважається коментар до цієї статті, наданий П.С. Матишевським. На його думку, «неправдиве повідомлення про підготовку вибуху підпалу, загрозу стихії, що загрожує безпеці громадян і загибеллю людей, має такі ознаки: 1) містить вигадані відомості про вчинення загальнонебезпечних злочинів (про збройний напад, про закладену в тому або іншому приміщенні вибухівку, про підготовлений

підпал тощо) або про стихійне чи інше загальне лихо (землетрус, викид радіоактивних речовин, дуже небезпечну епідемію тощо); 2) відрізняється правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресоване, як реальна загроза їхньої безпеці; 3) про відсутність загрози безпеці насправді заявнику заздалегідь відомо» [7, с. 546].

З таким тлумаченням положень ст. 259 КК в основному можна погодитись, але при цьому виникають і деякі питання, перш за все – питання про основний об'єкт цього злочину, який тісно пов'язаний з його об'єктивною та суб'єктивною сторонами. А саме: якщо завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці містить вигадані відомості і про відсутність загрози безпеці насправді заявнику заздалегідь відомо, то чому основним об'єктом тут визнається громадська безпека, тоді як насправді їй нічого не загрожує? Мабуть, тому, що ця стаття розміщена не в тому розділі Особливої частини КК, де вона повинна бути, і, можливо, більш точним в аспекті розміщення цієї статті серед кримінально-правових норм законодавець був у 1993 р., коли вперше включив її в КК України.

Про це свідчить і сама конструкція ст. 259 КК України 2001 р., яка практично відтворює положення ст. 206-2 КК України 1960 р. і охоплює своїми ознаками завідомо неправдиве повідомлення не тільки і не стільки про терористичні акти, але й про значно більшу кількість різноманітних злочинів. При цьому якщо в диспозиції ст. 206-2 КК 1960 р. згадувалось про завідомо неправдиве повідомлення щодо вчинення злочину шляхом вибуху, підпалу або іншим **загальнонебезпечним** способом, то в диспозиції ст. 259 КК 2001 р. йдеться про завідомо неправдиве повідомлення не тільки щодо загальнонебезпечних дій, але й щодо будь-яких **інших** дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками. У цьому зв'язку неможливо погодитись з В.О. Навродським, який вказує що об'єктивна сторона цього злочину «характеризується єдиною обов'язковою ознакою – суспільно небезпечною дією, яка полягає у завідомому неправдивому повідомленні про терористичний акт» [5, с. 771], бо конструкція ст. 259 КК України дозволяє охоплювати своїми ознаками завідомі неправдиві повідомлення про значно ширше коло злочинних діянь. Тому більш вірною вважається наведена вище трактовка об'єктивної сторони цього злочину, яка надана П.С. Матишевським [7, с. 546]. Але що стосується позиції у цьому питанні П.С. Матишевського, то, з одного боку, автор не виправдано звужує коло злочинних діянь, щодо яких може бути здійснено завідомо неправдиве повідомлення, згадуючи лише про загальнонебезпечні злочини, тоді як ознаки цього складу злочину є значно ширшими, а з іншого боку, необґрунтовано поширює дію цієї норми на випадки завідомого неправдивого повідомлення про стихійне чи інше загальне лихо, тоді як у диспозиції ст. 259 КК України йдеться про повідомлення щодо суспільно небезпечних дій, вчинюваних людиною. В той же час позиція П.С. Матишевського щодо завідомого неправдивого повідомлення про стихійне або інше загальне лихо наводить на думку про недосконалість положень ст. 259 КК, що виявляється у такому.

Назва ст. 259 КК не узгоджується зі змістом диспозиції цієї статті.

Якщо виходити з назви статті «Завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності», то під ознаки цієї статті повинні підпадати неправдиві повідомлення про будь-які злочини чи обставини, у тому числі повідомлення про стихійне або інше загальне лихо, тоді як під ознаки диспозиції статті підпадають неправдиві повідомлення лише про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками. Тобто ознаки диспозиції ст. 259 КК є значно вужчими у порівнянні з тими межами, які дозволяє встановити назва цієї статті.

Отже, вважаємо за доцільне удосконалити ст. 259 КК таким чином, щоб ознаками цього складу злочину охоплювалися також завідомо неправдиві повідомлення про стихійне або інше загальне лихо, і позитивним прикладом тут може бути ст. 285 КК Литовської Республіки, яка передбачає відповідальність за неправдиве повідомлення про загрозу безпеці суспільства або про нещастя, що начебто сталося [8]. При цьому слід зауважити, що в КК Литовської Республіки ця стаття міститься у главі XL «Злочини та кримінальні проступки проти громадського порядку» слідом за ст. 284 КК, яка передбачає відповідальність за порушення громадського порядку, тобто за хуліганство, тоді як ст. 250 КК, яка передбачає відповідальність за терористичний акт, віднесена до главі XXXV «Злочини проти громадської безпеки» [8].

Таким же чином розміщена ст. 340 КК Республіки Білорусь, яка передбачає відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про небезпеку та включена у главу 30 «Злочини проти громадського порядку та громадської моральності» вслід за ст. 339 КК (Хуліганство), тоді як статті, в яких встановлюється відповідальність за терористичні злочини, розташовані в такий спосіб: ст. 124 (Терористичний акт проти представника іноземної держави) і ст. 126 (Міжнародний тероризм) – у главі 17 «Злочини проти миру та безпеки людства», ст. 289 (Тероризм) і ст. 290 (Погроза вчиненням акта тероризму) – у главі 27 «Злочини проти громадської безпеки», ст. 359 (Терористичний акт) – у главі 32 «Злочини проти держави» [9].

З іншого боку, в КК Республіки Вірменія ст. 259 КК, хоча й передбачає відповідальність лише за неправдиве повідомлення про акт тероризму, але віднесена до глави 25 «Злочини проти громадського порядку та моральності» слідом за ст. 258 КК, що встановлює відповідальність за хуліганство, тоді як ст. 217 КК, яка передбачає відповідальність за тероризм, міститься у главі 23 «Злочини проти громадської безпеки» [10].

Відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму встановлена також у кримінальних кодексах більшості інших пострадянських держав (за винятком КК Естонської Республіки, Латвійської Республіки, Республіки Узбекистан). При цьому лише в КК Грузії завідомо неправдиве повідомлення про тероризм однозначно віднесений до терористичних злочинів, оскільки ст. 331 КК, яка встановлює відповідальність за цей злочин, має місце у главі XXXVIII «Тероризм», котра включає дев'ять складів терористичних злочинів, що передбачені статтями 323-331 КК [11].

У кодексах інших пострадянських держав статті, які передбачають

відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму, хоча й розміщенні у главах, що включають склади злочинів проти громадської безпеки, але зробити висновок щодо віднесення зазначеного злочину до терористичних неможливо. Навпаки у кількох Кодексах, які в окремих статтях встановлюють вичерпний перелік терористичних злочинів, розглядуваний злочин не включається у цей перелік, а саме:

КК Азербайджанської Республіки відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму встановлює у ст. 216 КК, а до терористичних злочинів у ст. 214-1 КК відносить такі, що передбачені статтями 102, 214, 215, 219, 219-1, 277, 278, 279, 280, 282 цього Кодексу [12].

КК Республіки Казахстан відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму встановлює у ст. 242 КК, а до терористичних злочинів у ст. 233 КК відносить такі, що передбачені статтями 162, 163, 166-1, 167, 171, 233, 233-1, 233-2, 233-3, 233-4, 234, 238, 239 цього Кодексу [13].

КК Киргизької Республіки відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму встановлює у ст. 228 КК, а до терористичних злочинів у ст. 226-2 КК відносить такі, що передбачені статтями 226, 226-1, 227, 229, 232, 234, 296, 376 цього Кодексу [14].

КК Російської Федерації відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму встановлює у ст. 207 КК, а до терористичних злочинів у ст. 205-1 КК відносить такі, що передбачені статтями 205, 205-1, 205-2, 206, 208, 211, 220, 221, 277, 278, 279, 360 цього Кодексу [15].

КК Республіки Таджикистан відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про акт тероризму встановлює у ст. 180 КК, а до терористичних злочинів у ст.ст. 179-1, 179-2 КК відносить такі, що передбачені статтями 179, 179-1, 179-2, 179-3, 181, 182, 184, 184-1, 184-2, 184-3, 184-4, 185, 193, 194, 194-1, 194-2, 194-3, 194-4, 194-5, 310, 402 цього Кодексу [16].

Таке ставлення до завідомо неправдивого повідомлення про акт тероризму у кримінальному законодавстві, що спрямоване на протидію терористичним проявам, вважається цілком зрозумілим, оскільки цей злочин не відповідає ознакам терористичних злочинів, які встановлені у науковій літературі та антитерористичному законодавстві. Згідно до цих ознак тероризм у найбільш широкому його розумінні – це суспільно небезпечні діяння, спрямовані на залякування населення з метою спонукання держави, міжнародної організації, фізичної або юридичної особи чи групи осіб до вчинення або відмови від вчинення якихось дій, а також сприяння таким діянням [17, с.12]. Відмінною ознакою власне тероризму перш за все є те, що він породжує загальну небезпеку, яка виникає в результаті вчинення певних суспільно небезпечних дій. Небезпека при цьому повинна бути реальною, загрожувати невизначеному колу осіб і об'єктивно виражатися у вчиненні або погрозі вчинення вибухів, підпалів та інших загальнонебезпечних дій, які реально можуть завдати шкоди невизначеному колу осіб або спричинити інші тяжкі наслідки [17, с. 8]. Тоді як способом вчинення злочину, передбаченого ст. 259 КК України і відповідними статтями кримінальних кодексів інших держав, є неправдиве повідомлення про начебто існуючу загрозу вибуху, підпа-

лу або інших подібних дій. Тобто при вчиненні цього злочину, на відміну від терористичних злочинів, відсутня реальна загроза громадській безпеці, а має місце посягання на спокій громадян, на нормальну діяльність юридичних осіб, органів державної влади чи місцевого самоврядування та правоохоронних органів. Тому основним об'єктом злочину, передбаченого ст. 259 КК України, фактично є не громадська безпека, а громадський порядок, який при вчиненні цього злочину грубо порушується з мотивів явної неповаги до суспільства або з мотивів низького чи особистого характеру при очевидному для винного порушенні громадського порядку, що свідчать про те, що цей злочин є різновидом не терористичних, а хуліганських дій.

Висновки. Таким чином, з урахуванням вітчизняного історичного та сучасного зарубіжного досвіду законотворення можна стверджувати, що завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності фактично посягає не на громадську безпеку, а на громадський порядок, тому більш вірним і доцільним слід вважати розміщення у Кримінальному кодексі складу цього злочину серед норм, які передбачають відповідальність за порушення громадського порядку.

На підставі викладеного можна зробити загальний висновок, що завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності, ознаки якого передбачені у ст. 259 КК України, слід відносити не до терористичних злочинів, а до різновиду хуліганських дій.

Бібліографічні посилання

1. Про внесення доповнень і змін до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів України: Закон України від 26 січня 1993 року №2935-ХІІ // ВВР. – 1993. – № 12. – Ст.97.
2. Кириченко О.В. Кримінально-правові та кримінологічні аспекти, протидії завідомо неправдивим повідомленням про загрозу громадській безпеці: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Харків, 2005.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: Підручник / За ред. проф. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – 2-е вид., перероб. і допов. – К., 2004.
4. Кримінальний кодекс України: Прийнятий 5 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 6-те вид., перероб. і доп. – К., 2009.
6. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К., 2008.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / Відп. ред. С.С. Яценко. – 4-те вид., перероб. і доп. – К., 2005.
8. Уголовный Кодекс Литовской Республики / Пер. с лит. В.П. Казанскене. – СПб., 2003.
9. Уголовный кодекс Республики Беларусь / Вступ. ст. А.И. Лукашова, Э.А.Саркисовой. – 2-е изд., испр. и доп. – Мн., 2001.
10. Уголовный кодекс Республики Армения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.parliament.am>.
11. Уголовный кодекс Грузии / Науч. ред. З.К. Бигвава; пер. с груз. И. Мериджанашвили. – СПб., 2002.
12. Уголовный кодекс Азербайджанской Республики. – Баку, 2011.
13. Уголовный кодекс Республики Казахстан [Электронный ресурс]. – Режим

доступа: <http://online.zakon.kz>.

14. Уголовный кодекс Кыргызской Республики [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://madiawca.org>.

15. Уголовный кодекс Российской Федерации [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakoni.ucoz.ru>

16. Уголовный кодекс Республики Таджикистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.google.com.ua/>

17. Проблеми систематизації та комплексного розвитку антитерористичного законодавства: Монографія / За. заг.ред. В.С. Зеленецького та В.П. Ємельянова. – Х., 2008.

Надійшла до редакції 18.09.2012

С.Б. Боровинський

ад'юнкт

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.344

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕДБАЛЕ ЗБЕРІГАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ АБО БОЙОВИХ ПРИПАСІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Проведено порівняльний аналіз ст. 264 КК України, що встановлює відповідальність за недбале зберігання вогнепальної зброї або бойових припасів, та кримінального законодавства у цій сфері деяких зарубіжних країн. З урахуванням визначених спільних та відмінних рис цього законодавства визначено напрями удосконалення ст. 264 КК України.

Ключові слова: кримінальна відповідальність, недбале зберігання, вогнепальна зброя, бойові припаси.

Проводится сравнительный анализ ст. 264 УК Украины, устанавливающей ответственность за небрежное хранение огнестрельного оружия или боевых припасов, и уголовного законодательства в этой сфере некоторых зарубежных стран. С учетом выделенных общих и отличительных черт этого законодательства определяются направления совершенствования ст. 264 УК Украины.

Ключевые слова: уголовная ответственность, небрежное хранение, огнестрельное оружие, боевые припасы.

The comparative analysis of art. 264 of the Criminal Code of Ukraine, which establishes liability for negligent storage of firearms or ammunition, and criminal legislation in this area to some foreign countries. The selected common and distinctive features of the legislation identified areas for improvement in the art. 264 of the Criminal Code of Ukraine.

Keywords: criminal liability, negligent storage of firearms and ammunition.

Постановка проблеми. Порівняльно-правовий аналіз – це потужний і універсальний інструмент, що розширює можливості розуміння й опису законодавчих процесів у будь-якій країні відповідно до реальної ситуації, наявних концепцій і цілей, що стоять перед будь-якою політичною системою. Він також стимулює створення загальних законодав-